

ІНТЕРФЕРЕНЦІЙНІ ПОМИЛКИ ПРИ ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ УКРАЇНОМОВНИМИ СТУДЕНТАМИ

Головчак Н. І., Кушнірчук О. О.

ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

Вивчення інтерференції як явища, властивого мовній комунікації між носіями різних мов, є предметом дослідження інтерлінгвістики. Інтерференція має місце при контактуванні принаймні двох мов, у нашій статті йдеться про інтерференцію, яка супроводжує штучне контактування (взаємодія рідної мови – української з іноземною – німецькою) в умовах навчального процесу вивчення студентами спеціальності “англійська філологія” німецької як другої іноземної мови.

Явище інтерференції вивчали чимало мовознавців, серед них Бусманн [1], Меліка [2], Вайнрайх [3], Жлуктенко [4], Серебренніков [5] та інші. Помилки інтерференційного характеру, які мають місце при вивченні німецької мови україномовними студентами УжНУ ще не були предметом окремого дослідження.

В умовах сучасного розвитку суспільства, інтенсивних міжкультурних контактів та особливих вимог до володіння іноземною мовою особливо актуальним постає питання вивчення взаємовпливу мовних систем при їх взаємодії, оскільки це дає можливість вдосконалювати як навчальний процес так і сприяє усуненню труднощів при спілкуванні представників різних мов.

Під мовною інтерференцією розуміємо взаємодію різних мовних систем на всіх рівнях – фонетичному, морфологічному, синтаксичному, семантичному т. і.

Помилки інтерференційного характеру, які виникають при вивченні другої мови є закономірними та немінучими, особливо на початковому етапі навчання. Причиною інтерференційних помилок при вивченні німецької мови україномовними студентами є асиметричність мовних систем на усіх вище перерахованих рівнях. Така асиметричність зумовлює підсвідомий вплив структурної будови рідної мови на засвоєння іноземної. Студенти найчастіше, на початковому етапі вивчення іноземної мови, керуються нормами рідної мови, які, часто, є відмінними від норм тої мови, яку вони вивчають.

Метою цієї статті є проаналізувати причини виникнення найтипівіших помилок (граматичні, синтаксичні, лексико-семантичні та орфографічні, а також помилок при перекладі), зумовлених явищем інтерференції при вивченні німецької мови як другої іноземної студентами факультету романо-германської філології Ужгородського національного університету.

Грамматичні помилки.

Найчастіше при вивченні німецької мови студенти, рідною мовою для яких є українська, роблять такі типові граматичні помилки інтерференційного характеру:

вживання неправильного артикля або його опускання, неправильне вживання зворотніх дієслів, дієслова-зв'язки „sein“, утворенні складних часових форм дієслова, займенників man та es, неправильне вживання прийменників, помилки при відмінюванні займенників та інші.

Причиною вище перерахованих граматичних помилок є 1) відсутність артикля в українській мові, 2) неспівпадіння граматичної категорії роду цілого ряду іменників в українській та німецькій мовах, 3) невідповідність німецьких зворотніх дієслів і семантично тотожних українських, 4) синтаксичні відмінності українських та німецьких неозначено-особових та безособових речень, 5) суттєве неспівпадіння граматичного керування німецьких і українських прийменників та семантична нетотожність окремих українських та німецьких прийменників, 6) нульова дієслівна зв'язка “бути” в складі складного іменного присудку в українській мові і обов'язкова відмінювана форма „sein“ в німецькій, 7) нетотожність утворення часових форм дієслова в українській та німецькій мовах і т. п.

Так, внаслідок невідповідності граматичного роду багатьох німецьких іменників аналогічним в українській мові частими є наступні помилки інтерференційного характеру: *das Apfel* (нім. der Apfel, пор. укр. яблуко), *das Stadt* (нім. die Stadt, пор. укр. місто), *der Ufer* (нім. das Ufer, пор. укр. берег), *die Hemd* (нім. das Hemd, пор. укр. сорочка), *der Universität* (нім. die Universität, пор. укр. університет), *die Berg* (нім. der Berg, пор. укр. гора), *die Zimmer* (нім. das Zimmer, пор. укр. кімната), *die Mädchen* (нім. das Mädchen, пор. укр. дівчина), *der Pferd* (нім. das Pferd, пор. укр. кінь) та інші.

На початковому етапі вивчення німецької мови студенти, які вивчають німецьку мову як другу іноземну, часто випускають артикль при побудові речення, оскільки в рідній (українській) мові артикль відсутній. Наприклад,

Ich habe Mutter und Vater. (Ich habe eine Mutter und einen Vater).

Es gibt hier Bibliothek. (Es gibt hier eine Bibliothek).

Ich lebe in Ukraine. (Ich lebe in der Ukraine).

Інтерференційні помилки, які допускають студенти при вивченні та вживанні зворотніх дієслів, викликані, насамперед, тим, що дієслова з відповідним значенням в українській мові не є зворотніми. Наприклад,

Ich erhole am Wochenende. (Ich erhole mich am Wochenende.)

Er setzt auf den Stuhl. (Er setzt sich auf den Stuhl.)

Die Schwester freut über das Geschenk. (Die Schwester freut sich über das Geschenk.)

Граматичні помилки, зумовлені впливом рідної мови на засвоєння іноземної, виникають і якщо в українській мові дієслово зворотнє, а в німецькій – ні. Наприклад:

Lernst du dich gut? (Lernst du gut?)

Im Frühling erwacht sich die Natur. (Im Frühling erwacht die Natur.)

Die Konferenz findet sich um 12 Uhr statt. (Die Konferenz findet um 12 Uhr statt.)

Heute bleibe ich mich zu Hause. (Heute bleibe ich zu Hause.)

До інтерференційних помилок відносимо і неправильне вживання зворотньої частки „sich“, яка в українській мові не відмінюється. Наприклад,

Wir fühlen sich gut. (Wir fühlen uns gut., пор. укр. Ми почуваємося добре.)

Du interessierst sich für Technik. (Du interessierst dich Technik., пор. укр. Ти цікавишся технікою.)

Ihr wascht sich kalt. (Ihr wascht euch kalt., пор. укр. Ви вмиваєтеся холодною водою.)

Значні труднощі виникають при вивченні студентами дієслівного керування в німецькій мові, яке часто не є тотожним з українським. Наприклад:

Er ist zu mir vorbeigegangen. (Er ist bei mir vorbeigegangen, пор. укр. Він зайшов до мене.)

Er ist in diesem Unfall schuld. (Er ist an diesem Unfall schuld. пор. укр. Він винен в цьому нещасному випадку.)

Під впливом норм рідної мови студенти часто допускають помилки при вживанні дієслів *anrufen, kennen lernen, stören, gratulieren*, оскільки їх відповідники в українській мові вимагають інших відмінків, наприклад:

Ich gratuliere dich mit dem Fest. (Ich gratuliere dir zu dem Fest., пор. укр. Я вітаю тебе зі святом.)

Ich rufe dir an. (Ich rufe dich an., пор. укр. Я телефоную тобі.)

Er hat mit ihr im Süden kennen gelernt. (Er hat sie im Süden kennen gelernt., пор. укр. Він познайомився з нею на півдні.)

Du störst mir hier. (Du störst mich hier., пор. укр. Ти мені тут заважаєш.)

Із-за семантичної невідповідності багатьох німецьких та українських прийменників виникають інтерференційні помилки на зразок

Er wohnt in der Tante. (Er wohnt bei der Tante., пор. укр. Він живе у тітки.)

Sie ist heute im Hause. (Sie ist heute zu Hause., пор. укр. Вона сьогодні вдома.)

Durch das Gewitter gehen wir nicht spazieren. (Wegen des Gewitters gehen wir nicht spazieren., пор. укр. Через негоду ми не йдемо гуляти.)

Синтаксичні помилки.

Основною причиною синтаксичних помилок інтерференційного походження є відносно вільний порядок слів в українському реченні (головним чином це стосується місця присудка) та чітке місце присудка в німецькому реченні. Наприклад:

Ich gut lerne. (Ich lerne gut. пор. укр. Я добре вчуся.)

Er heute nicht kommt. (Er kommt heute nicht., пор. укр. Він сьогодні не прийде.)

Wie lange du wirst bleiben hier? (Wie lange wirst du hier bleiben?, пор. укр. Як довго ти залишатимешся тут?)

Особливо часто з'являються інтерференційні помилки, викликані різним порядком побудови складного (складнопідрядного) речення. Оскільки в німецькому складнопідрядному реченні присудок має чітко визначене місце, а в українському реченні це категорично не обумовлено, то студенти часто

неправильно будують німецьке складнопідрядне речення, використовуючи порядок слів українського. Наприклад:

Ich gehe nicht aus, weil ich mache noch die Hausaufgabe. (Ich gehe nicht aus, weil ich noch die Hausaufgabe mache., пор. укр. Я не йду гуляти, бо я ще роблю домашнє завдання.)

Труднощі виникають також при вживанні складного дієслівного присудка в підрядному реченні. Такі помилки також вважаємо наслідком впливу рідної мови на засвоєння іноземної. Наприклад:

Er geht nicht ins Kino, weil er muss schreiben ein Referat. (Er geht nicht ins Kino, weil er ein Referat schreiben muss., пор. укр. Він не йде в кіно, тому що мусить писати реферат.)

Лексико-семантичні помилки.

Інтерференційні помилки лексико-семантичного характеру зумовлені, зокрема, омонімією та полісемією значної кількості німецької лексики. Прикладами типових лексико-семантичних помилок є:

Ich warte auf dich schon mehr als eine Uhr. (Ich warte auf dich schon mehr als eine Stunde., пор. укр. Я чекаю на тебе вже більше години.) В українській мові для позначення моменту часу та тривалості дії вживається одна лексема “година”, в німецькій мові дві різні лексеми – *die Uhr* та *die Stunde*.

Спостерігаються також помилки щодо вживання питального слова “*wann*” (укр. “коли”) та сполучника підрядності “*wenn*” (укр. “коли”). Наприклад:

Er hilft mir, wann er frei hat. (Er hilft mir, wenn er frei hat., пор. укр. Він допомагає мені, коли вільний.)

Часто виникають помилки через неправильне вживання дієслів *wissen* та *kennen*, *leben* та *wohnen*, *stellen* та *legen* і модальних дієслів *können* та *dürfen*. Студенти часто на початковому етапі вивчення німецької мови не розрізняють значення та вживання названих дієслів, наслідком чого є такі помилки:

Ich lebe in diesem Haus. (Ich wohne in diesem Haus.)

Ich weiß ihn gut. (Ich kenne ihn gut.)

Ich stelle die Zeitung auf den Tisch. (Ich lege die Zeitung auf den Tisch.)

Ich darf gut schwimmen. (Ich kann gut schwimmen.)

Через вплив рідної мови виникають помилки у вживанні дієслова „*brauchen*“, наприклад

Mir braucht dieses Buch. (Ich brauche dieses Buch., пор. укр. Мені потрібна ця книжка.)

при вживанні виразів на позначення віку

Sie hat achtzehn Jahre. (Sie ist achtzehn Jahre alt., пор. укр. Їй вісімнадцять років.)

Орфографічні помилки.

Орфографічні помилки інтерференційного походження викликані, насамперед, різними алфавітами – латинським та кириличним. Орфографічні

помилки з'являються при написанні слів, які містять умлаутовані літери *ä, ö, ü*, дифтонги *ei, ai, eu, ey, au*, а також *ie, ß*, диграфи *ck, dt, ng, pf, tz*, триграф *sch* і квадраграф *tsch*, а також “німий h” і особливість вимови *sp, st* на початку слова або складу. Також помилкове написання спричиняє здатність окремих букв позначати різні фонemi, як наприклад, *s – [s] [z]*, або, навпаки, позначення однієї фонemi різними буквами, наприклад *[f] – w, v*. Ці та інші причини викликають значну кількість орфографічних помилок. Наприклад:

Katja malt ein Tir. (Katja malt ein Tier.)

Du ferst ans Meer. (Du fährst ans Meer.)

Dises Gemüse ist schon rajf. (Dieses Gemüse ist schon reif.)

Im Wald sind file Pilze. (Im Wald sind viele Pilze).

Mein Fater arbeitet täglich. (Mein Vater arbeitet täglich.)

Таким чином, результати проведеного дослідження причин виникнення інтерференційних помилок при вивченні німецької мови студентами, для яких рідною мовою є українська, свідчать, що головною причиною є нетотожність мовних норм і правил української та німецької мови, асиметричність структур цих неспоріднених мов. Інтерференційні помилки є наслідком впливу норм і правил рідної мови на процес засвоєння іноземної, що відбувається на підсвідомому рівні.

Література

1. Bußmann H.: Lexikon der Sprachwissenschaft, Alfred Kröner Verlag Stuttgart, 1990.
2. Melika G. Theoretische Grundlagen der verbalen Kommunikation. -Uzhorod, 2000.
3. Weinreich, Uriel: Languages in Contact. New York, 1953.
4. Жлуктенко Ю.О. Мовні контакти. – Київ, 1966.
5. Серебренников Б. А. Взаимодействие языков // Вопросы языкознания, 1955/1.

Summary

The article deals with the mistakes of the interferential character which appear while studying German as a second foreign language by Ukrainian students. The reasons for making grammatical, syntactical, lexico-semantic and spelling mistakes are explained, and the mistakes are caused by the phenomenon of interference when translating from Ukrainian into German.